

SPIJTMOEDERS EN WENSOUDEERS:

Wat als je een kind hebt, maar spijt krijgt; spijt van het ouderschap? Daarover gaat de tragikomische toneeltekst van Ali Zijlstra (32), zelf vier maanden zwanger. Het is haar eerste kind, haar eerste theatertekst ook. Ze staat op de drempel van veel nieuws.

Ali Zijlstra debuteert als toneelschrijver

TEKST KIRSTEN VAN SANTEN
FOTO'S JEAN-PIERRE JANS

Ali Zijlstra is net terug van de verloskundige en zet nu thee en een bakje chocolaatjes op tafel, vlijt zich neer op de sofa en lacht tevreden. Alles was goed, het geroffel van een piepklein hartje klonk en er was een pulserend sterretje in het zwart te zien. Buiten, over de dijk, rollen de auto's onder de grijze luchten van Amsterdam-Noord, de herfst dient zich aan, al staan de bermen nog uitzinnig groen te zijn.

Voor Ali geen najaarsgevoelens, niets van dat: alles leeft, in en om haar heen. Er is de verwachting van haar kindje, maar ook de tour van de voorstelling *De Staatsgreep* van theatergroep De Jonge Honden waarin ze speelt én van de opvoering van haar eerste zelfgeschreven theatertekst: *Krijst der safolle foar werom* (*Je krijgt er zoveel voor terug*).

OUDERSCHAP

Het tragikomische stuk gaat over 'spijtmoeders en wensouders'. Ze schreef het voor Pier21, het Friese theatergezelschap waarbij ze in de artistieke raad zit. Het stuk wordt op 11 oktober voor het eerst gespeeld, is vier dagen in stadsschouwburg De Harmonie te zien en gaat daarna, tot en met december, door Friesland toeren. De schrijfster popelt om de personages die zij bedacht tot leven gewekt te zien: Djoeke en Frank, broer en zus, die vlak voor kerst in een ernstig en soms ontzettend grappig gesprek met elkaar verward raken over ouderschap.

Ali Zijlstra, geboren en getogen in Leeuwarden, begon op jonge leeftijd met acteren bij jeugdtheaterschool Meeuw, ging naar de toneelschool in Arnhem en toen ze daar tien jaar geleden mee klaar was, trad ze toe tot het

experimentele theatercollectief Stormvogels, verbonden aan Station Noord. „We probeerden nieuwe verhaalstructuren uit, met elementen uit nieuwe media zoals computergames, we hoopten er jonge mensen mee te bereiken.”

Daarna ging ze spelen in onder meer de voorstelling *Turks Fruit* (ze speelde Olga), bij Tryater, in verschillende telefilms, in *Schneider vs Bax* van Alex van Warmerdam, in *Flikken Maastricht*, *Bankier van het verzet*, in stukken van de Toneelmakerij en de Toneelschuur. Deze dagen staat ze ook weer op de planken,

in *De staatsgreep*, een toneelstuk over onvermoede kanten van de Soldaat van Oranje, Erik Hazelhoff Roelfzema, die tijdens de Tweede Wereldoorlog een held was en, naar nu blijkt, na de oorlog een staatsgreep wilde plegen op de Nederlandse democratie omdat hij fel tegen de dekolonisatie van Nederlands-Indië was.

Ali speelt een vrouw uit de top van de Partij van de Arbeid die de staatsgreep op het spoor komt. „Ik heb in de voorstelling een paar ontmoetingen met de

Soldaat van Oranje, de mooiste is een heel lange scène in een wachtkamer in het ziekenhuis: háár moeder is overleden en hij wacht op de komst van zijn kindje, een ontmoeting tussen leven en dood.” Ze vertelt geestdriftig, gepassioneerd, heeft er zin in, dat blijkt uit alles.

„Ik heb acteren altijd als topsport gezien, wilde álles leren wat er te leren valt. En nog steeds.” Daarom vertrok ze in het vierde jaar van haar studie een tijdje naar Berlijn, om het hoogstaande Duitse theater te bestuderen. „Op het gebied van stem- en speltechniek is het daar echt de champions league.”

Het was een belangrijke en vormende tijd, in de Duitse hoofdstad. „Ik heb er een bepaald soort zelfstandigheid gevonden”, zegt ze - een onbewust verlangen om het gestructureerde leven van de toneelschool uit te stappen en het op eigen kracht te proberen, in alle eenzaamheid.

Ze stapte in de trein met een fiets en een koffer, een dag nadat haar relatie uit was, zonder nauw omgeschreven plan, op de bonnefooi. „Toen ik daar aankwam, om me heen keek, zag ik dat alles grijs was en ik raakte in paniek, ik ben gaan lopen, in een café beland en heb een tijdje naar wat vogels gestaard. Het grote niks. En ik kalmeerde.”

Door een poos alleen en op zichzelf teruggeworpen te zijn is ze, gek genoeg, beter gaan spelen, persoonlijker, meer vanuit haar kern. Grijnzend: „Ik weet nu: ik kan rock bottom gaan en dan nog komt het goed.”

Daarom durfde ze nu ook 'ja' te zeggen toen ze door theatermaker Jos Thie, betrokken bij gezelschap Pier21, werd gevraagd eens na te denken over een theatertekst over ouderschap en kinderen. Een breed thema, van veel kanten aan te vliegen.

„Ik dacht: ben ik wel de uitgelezen persoon om dit te doen, staat het thema niet te ver van me af? Maar aan de andere kant: ik voelde tijdsdruk om moe-

der te worden, iets dat ik altijd al wilde. De twijfel sloeg toe omdat ik dacht: in hoeverre is dit eigenlijk mijn eigen wens? Of denk ik dat ik dit wil omdat ik altijd dacht dat dit is hoe het leven hoort te gaan?”

MOEDER-VERERING

Hiermee belanden we meteen in het hart van haar tekst - de opgelegde ideeën over een geslaagd vrouwenleven en het vereerde moederschap. Er is sprake van een 'dominant moederschapsverhaal' dat over vrouwen wordt uitgestort in gesprekken, in films en toneelstukken. Het moederschap als onvermijdelijk (tussen)station in de lijn van je levensloop, als vervolmaking van een vrouwenleven. „Wie geen kinderen krijgt is een keiharde carrièrebitch of een eenzaam opgedroogd kattenvrouwtje. Waar zijn de rolmodellen die vrouwen iets anders voorspiegelen?”

Zelf twijfelde ze weleens: moet ik het wel doen, een kind nemen. Dan zeiden mensen tegen haar: 'Ach joh, als ze eenmaal van jou zijn, is het allemaal anders'. Er kwamen lastige vragen opborrelen: als ik geen kinderen krijg, zal ik er dan later spijt van hebben?

Toen las Ali het boek van Orna Donath, *Spijt van het moederschap*, een reeks diepte-interviews met vrouwen die, de titel zegt het al, bij nader inzien liever geen moeder waren geworden. Het was een gigantisch taboewonderwerp, zo bleek, de Israëlische schrijfster kreeg woedende reacties. Later stuitte Ali ook op het boek *De verwachting voorbij* van de Groningse klinisch psycholoog Mirjam Meek die een praktijk heeft voor vrouwen die tijdens de zwangerschap of in het prille moederschap psychische klachten ontwikkelen - dat zou bij een op de vijf vrouwen het geval zijn. De impact van het krijgen en hebben van een kind is enorm, de aannames omtrent de nieuwe rol die vrouwen

aan moeten nemen eveneens en dat levert soms grote existentiële problemen op.

HETEROGEZIN

„Een bron ging open”, zegt Ali. „Ik stuitte op een thema waar veel vrouwen mee kampen maar waar bijna niemand voor durft uit te komen en ik wist: hier moet mijn voorstelling over gaan.” Ze deed een oproep op Facebook en interviewde vrouwen over hun ervaringen met het moederschap, hun twijfels en hun angsten. „De ideeën omtrent het heterogezin zijn nog zó dominant, we zijn veel minder ver qua emancipatie dan we soms denken.” Wie als vrouw een kind krijgt, bijvoorbeeld, gaat vaak in deeltijd werken. „Men wil het wel anders, de zorg eerlijker verdelen, maar in de praktijk pakt het vaak nog niet zo uit. Dan vallen mensen toch terug op traditionele rolpatronen.”

Het zit 'm soms in van die kleine dingen, zegt Ali fel. Ze stoort zich ontzettend aan de verschoontafels voor baby's, die alleen op het vrouwentoilet staan en nooit op het mannentoilet. Walgend: „Met zo'n plaatje erbij van een vrouw in een jurkje die haar kind verschoont.” Ze heeft dat jurkje wel eens met een sleutel weggekrast, bij wijze van klein protest.

Kortom, er is nog wel een slag te maken, en als het aan Ali ligt, draagt haar theatertekst daar aan bij. *Krijst der safolle foar werom* zal de tongen losmaken. In het stuk zegt Djoeke onder meer: *'Ik had wel duizend redenen om moeder te willen worden / Maar ik denk niet dat één van die redenen ooit was dat ik écht zelf een kind groot wilde brengen / Ik wist helemaal niet wat dat betekende [...] / Ik dacht dat het wel goed zou komen / Dat was me ook beloofd / Ze zeggen dat het anders is als het je eigen kinderen zijn / Dat het vanzelf gaat / Maar het is helemaal niet zo.'*

En: *'Ik denk de hele tijd / Was ik maar alleen / Sliep ze maar alvast / Dan zou ik nu zeilen, lezen, mijn eigen gedachtes kunnen denken / Échte dingen kunnen doen.'*

SPIJTMOEDERS

Ali: „De moederschapscultus is hardnekkig, de geschiedenis is geschreven door mannen, onze cultuur is doordrenkt van het vereren van de vrouw als moeder en haast niemand kent een spijtmoeder, maar ze zijn er wel degelijk. Ze denken dat ze alleen zijn, dat is toch verschrikkelijk?” De actrice en schrijfster weet uit de boeken die ze las en de gesprekken die ze voerde dat spijtmoeders prima moeders kunnen zijn, juist omdat ze zich er zo enorm schuldig over voelen. En wanneer ze het gezin toch verlaten, wordt over hen veel harder geoordeeld dan over mannen, dan wanneer de man weg zou gaan.

Ik stuitte op een thema waar bijna niemand voor durft uit te komen

IN HET KORT Ali Zijlstra (32), groeide op in Leeuwarden en studeerde in 2014 af aan de ArtEZ Toneelschool in Arnhem en speelt sindsdien in verschillende film- en theaterproducties. Zo speelde ze onder andere in de speelfilm *Schneider vs. Bax* van Alex van Warmerdam en de bekroonde speelfilm *Bankier van het Verzet*. Op het toneel was ze te zien in producties van o.a. Het Noord Nederlands Toneel, Internationaal Theater Amsterdam en Hummelinck Stuurman theaterproducties. Op tv was ze te zien in producties als *Dokter Deen* en *Moordvrouw*. Ze woont in Amsterdam-Noord met haar vriend Simme en is vier maanden zwanger van haar eerste kind.

Het zit diep, al die gevoelens en aannames, ook bij vrouwen zelf, gevoed door een dominante westerse christelijke cultuur. „Het is een plaatje dat bij je naar binnen slaat. Je denkt dat je eraan moet voldoen.” Erover praten helpt, zegt Ali, er met elkaar over van gedachten wisselen en erkennen dat er niet zoiets bestaat als 'de roze wolk' en dat ouderschap - en dus ook moederschap - niet altijd leuk is of mooi of eindeloos voldoening geeft. „Ik wil met deze voorstelling geen partij kiezen, maar ik wil het ook niet kleiner maken dan het is of blijven hangen in de nietszeggende constatering dat ouderschap 'nu eenmaal ambivalent' is.”

VOLMONDIG 'JA'

Nu ze zelf een kind krijgt, praat ze er veel over met haar Vlaamse partner Simme die bij muziektheatergezelschap Orkater werkt. „We hebben het erover hoe we de dingen straks, in het voorjaar, gelijkwaardig gaan verdelen, de eerste weken, de eerste maanden, al moeten we erkennen dat er veel onbekend is, helemaal omdat we allebei zzp'er zijn in de cultuursector, je weet nooit wie wanneer werk heeft, dus haha, uiteindelijk moeten we ook gewoon maar zien hoe het loopt.”

Ali zegt nu in ieder geval volmondig ja tegen het aanstaande moederschap. „Dat kan ik omdat ik de twijfel recht heb aangekeken. En het is niet het enige dat ik wil in het leven, ik wil ook werken, blijven schrijven, acteren, dat maakt mij óók als mens. En ik weet: het mag af en toe ook níét leuk zijn.”

Krijst der safolle foar werom

Tekst: Ali Zijlstra, **regie:** Mara van Vlijmen, **spel:** Anna Raadsveld en Benno Veenstra, **vanaf 11 oktober op diverse plaatsen in Friesland, première in stadsschouwburg De Harmonie in Leeuwarden. Tickets:** pier21.nl

De staatsgreep staat op 17 oktober in schouwburg Ogterop in Meppel, 30 oktober in de Nieuwe Kolk in Assen, 14 november in De Lawei in Drachten, 21 november in De Harmonie in Leeuwarden en 11 december in De Meenthe in Steenwijk.